

Оповідь П'ятидесятниці як дороговказ для зміни суспільних наративів

Євгеній УТКІН

Українська євангельська теологічна семінарія, Київ, Україна

ORCID: 0009-0004-3161-2955

Анотація: Стаття досліджує подію П'ятидесятниці через герменевтичну перспективу Поля Рікера, використовуючи концепцію продуктивно-проспективної уяви. Ця ідея інтегрує пам'ять, забуття та творчий потенціал уяви, дозволяючи формувати нове бачення реальності та переосмислювати минуле. Автор намагається проаналізувати взаємозв'язок між наративом та уявою, показуючи, як вони сприяють створенню необхідних особистісних, спільнотних і суспільних наративів. На прикладі оповіді про день П'ятидесятниці розкривається її роль як точки взаємодії пам'яті та забуття, що відкриває перспективу нового майбутнього для спільноти віри та суспільства. Особливу увагу приділено осмисленню «лукавого роду» як хибного наративу та спрямуванню до «братерської спільноти» як альтернативної моделі майбутнього. Це можливо лише за умови усвідомленого ставлення до лідерства/керівництва та глибокого осмислення травматичного досвіду війни. Ключову роль у цьому процесі відіграє здатність почути одне одного, що символізується образом «чуємо кожний своєю рідною мовою» як метафорою єдності та взаєморозуміння. Отже, оповідь про П'ятидесятницю стає дороговказом для формування нових суспільних наративів.

Ключові слова: наратив, уява, пам'ять, забуття, П'ятидесятниця, війна, лідерство/керівництво, відновлення.

Вступ

Війна, розпочата Росією проти України, ще гостріше поставила питання майбутнього нашої країни. Численні фактори впливають на те, як завершиться війна і як її результат позначиться на подальшому розвитку України у короткостроковій і віддаленій перспективі. Незважаючи на численні політичні та військові прогнози щодо завершення війни та майбутнього України, всі вони, без перебільшення, наче намагання зрозуміти, що визначатиме подальший стан погоди. У такому контексті важливо бути готовими до різних сценаріїв розвитку подій. Але як це можливо? За допомогою побудови нових суспільних наративів. А яким буде приклад? Опо-

відь про П'ятидесятницю, на перший погляд, може здатися далекою від сучасних викликів, однак вона має значний потенціал для формування нових суспільних наративів. Сюжет, закладений у цій події, допомагає зрозуміти, як пам'ять, забуття та уява можуть поєднуватися для створення нових наративів, що відповідають викликам сучасних умов. Концепція уяви Поля Рікера стає важливим інструментом для аналізу того, як оповідь про П'ятидесятницю може слугувати основою для переосмислення майбутнього нашої країни, зокрема й у контексті післявоєнного відновлення.

Концепція уяви Поля Рікера є особливо актуальною для аналізу події П'ятидесятниці, оскільки вона поєднує пам'ять, забуття та уяву як елементи формування нових наративів. Поль Рікер розглядає пам'ять не як пасивне збереження минулого, а як динамічну взаємодію спогаду та інтерпретації. Це дуже важливо для події П'ятидесятниці, яка не лише зберігається в колективній пам'яті християнської спільноти, а й постійно переосмислюється відповідно до сучасних викликів. У цьому контексті пам'ять не просто передає знання про минуле, а стає основою для творення нового бачення спільноти віри. Наративи, як основа ідентичності, відіграють важливу роль у переосмисленні історичного досвіду та створенні альтернативного майбутнього. Одним із ключових прикладів такого підходу є оповідь про день П'ятидесятниці. Ця подія, закарбована у свідомості віруючих, не лише є історичним фактом, але й відкриває простір для формування нового світогляду, який впливає на майбутнє.

У цьому контексті важливим є питання: як пам'ять, забуття та уява взаємодіють з оповіддю про день П'ятидесятниці для створення нових наративів, що відповідають сучасним викликам? Які наративи можуть бути переписані відповідно до наших реалій, щоб сприяти розвитку і відновленню країни після війни?

Ключовою перевагою підходу Рікера є увага до зв'язку між пам'яттю та забуттям. Деякі аспекти минулого необхідно залишати поза увагою, щоб відкрити можливості для майбутнього. В оповіді про П'ятидесятницю це означає переосмислення старих уявлень про ізолюваність і «вибраність» обраного народу і відкриття нової спільноти, що об'єднується не на основі етнічної належності, а через дар Святого Духа. Звідси випливає ще одна складова продуктивної уяви, яка у Рікера виконує функцію трансформації досвіду. У контексті П'ятидесятниці ця уява сприяє новому баченню місії учнів: від страху перед майбутнім до формування нового наративу, що визначає напрямок розвитку християнської спільноти. Аналіз оповіді про день П'ятидесятниці дозволяє простежити, як формування нових наративів відбувається через трансформацію індивідуального досвіду учнів, що впливає на суспільні зміни через переосмислення минулого і конструювання необхідного майбутнього. Це процес постійної взаємодії пам'яті, забуття та уяви, де кожен новий наратив не лише відкриває нові можливості для розвитку, але й допомагає сформулювати об'єднавчі ідеї для суспільства, здатні забезпечити стійкість у кризових умовах.

Отже, застосування концепції уяви Рікера у цій статті дозволяє глибше зрозуміти, як переосмислення минулого формує майбутнє, а також як наратив про

П'ятидесятницю сприяє створенню нового бачення спільноти та суспільства. Дослідницька проблема полягає у взаємозв'язку пам'яті, забуття та уяви у формуванні нових наративів, що допомагають спільноті віри та суспільству переосмислювати минуле й будувати майбутнє. Відповідно, метою статті є дослідження можливості використання концепції продуктивно-проспективної уяви Поля Рікера для аналізу події П'ятидесятниці та її значення у формуванні нових наративів, актуальних у сучасному контексті. Досягнення поставленої мети та розгляд дослідницької проблеми у статті здійснюватиметься у такий спосіб: по-перше, потрібно проаналізувати взаємозв'язок наративу та уяви. Це буде зроблено за допомогою розгляду ширшого значення поняття «наратив» і аналізу праць авторів: історика Гейдена Вайта, мистецтвознавця Артура Данто, історика Лайонела Госсмена, історика Ганса Кельнера та філософа Поля Рікера. По-друге, буде коротко висвітлена ідея продуктивно-проспективної уяви Поля Рікера. По-третє, буде запропоноване прочитання оповіді про день П'ятидесятниці з перспективи продуктивно-проспективної уяви, де акт пам'яті та забуття про живі історії Святого Письма через уяву вступає в синтез із пережитою реальністю, формуючи новий наратив. По-четверте, буде запропоновано певні інтерпретації оповіді про день П'ятидесятниці зі спробою побачити, як вона може вплинути на сучасні виклики українського суспільства. У підсумку, майбутнє України визначатиметься не лише її історією, але й здатністю створювати нові наративи, що об'єднують і спрямовують суспільство вперед.

Стаття має міждисциплінарний характер, поєднуючи політичне богослов'я та богослов'я лідерства, але найближче стосується останнього, оскільки аналізує роль наративів, пам'яті та уяви у формуванні бачення майбутнього, зокрема в контексті суспільних змін і відповідального лідерства/керівництва.

Взаємозв'язок наративу й уяви

*Кожна людина рано чи пізно вигадує для себе історію,
яку вважає своїм життям.*

— Макс Фріш

Наратив — слово, яке дедалі частіше звучить у промовах політичних лідерів. Його використовують, говорячи про «свій наратив» або «ворожий наратив». Але що саме мається на увазі в подібних висловлюваннях? У сприйнятті «наратив» часто ототожнюють із історією чи розповіддю, що, на перший погляд, здається виправданим. Проте таке розуміння звужує його до надто прямолінійного вжитку і не охоплює його глибинної функції — структурування досвіду та конструювання реальності. Політики звертаються до наративів не лише для того, щоб щось розповісти, а щоби надати подіям певного сенсу, сформувати уявлення про світ, створити спільне бачення. У цьому сенсі наратив є інструментом не просто комунікації, а інтерпретації — зокрема тоді, коли йдеться про війну, національну ідентичність,

майбутнє держави. Що ж робить наратив настільки ефективним? І що насправді означає це поняття в ширшому значенні?

Щоб відкрити ширший масштаб цього поняття, варто поглянути на різні аспекти, в яких воно набуває особливої ваги. Насамперед він постає як спосіб фіксації буття й досвіду — через мову, яка не лише повідомляє факти, а й структурує нашу уяву про світ, пов'язуючи події з часом, свідомістю, особистим і колективним досвідом¹. Водночас він виконує культурну функцію: передає і зберігає цінності, оповідаючи про дії героїв і богів, повсякденне життя чи виняткові події. Через такі форми, як міфи, легенди, епоси, народна творчість або навіть образотворче мистецтво, наратив формує спільну систему смислів і утримує соціальний зв'язок². Крім того, наратив можна розглядати як модус буття людини — спосіб, у який вона конструює своє життя й розуміє його через послідовність подій. Це вже не просто інструмент, а основа світогляду: життя набуває сенсу, коли воно оформлюється у форму історії. Нарешті, наратив — це інтерпретація події, яка не намагається бути цілком об'єктивною. Його сила — у побудові структури, що дозволяє побачити значення того, що сталося, крізь призму конкретної розповіді³.

Отже, наратив не можна звести до одного визначення. Це багатовимірне явище, в якому об'єднана мова, культура, досвід і уява переплітаються, утворюючи складну систему смислів, дозволяє людині впорядковувати особистий досвід. Саме тому він залишається потужним інструментом у різних сферах — від історії та філософії до мистецтва та політики. Якщо наратив відіграє настільки важливу роль, то як саме? Наочно ця складність і водночас дієвість наративу проявляється в історичному знанні, де вплив посткласичної наратології⁴, що виникла після так званого «наратологічного повороту», є вагомим. Саме після цього повороту увага змістилася від знання «про щось» до знання «як». Раніше історики описували минуле в знаннях «про щось», казуальних ланцюгів, обставин, подій, змушуючи зосереджуватися лише на описовому досвіді. Тепер же історики займаються знанням «як», осмислюючи те, що краще підходить для репрезентації досліджуваної частини минулої реальності, щоб досягти оптимального розкриття необхідної частини минулого.

У такому повороті можна відзначити історика Гейдена Вайта, який у своїй книзі «Метаісторія: Історична уява в Європі дев'ятнадцятого століття» висловлює думку: «Історики мають вибір модальностей перетворення, які вони використовують для побудови сюжетів подій, що виявляють певні смисли»⁵. Таку властивість, за словами Гейдена Вайта, можна вважати конститутивною активністю (свободою

¹ Paul Ricoeur, *Time and Narrative*. Vol. 1: *Intrigue and Historical Narrative* (Chicago: University of Chicago Press, 1984), 52–55.

² Клод Леві-Строс, *Первісне мислення*, пер. з фр., вступ. слово та примітки С. Іосипенка (Київ: Український Центр духовної культури, 2000), 236–264.

³ Jerome Bruner, *Acts of Meaning* (Cambridge: Harvard University Press, 1990), 99–100.

⁴ Наратологія – теорія оповідання, що розташовується на перетині структуралізму, рецептивної естетики та критики читацької реакції.

⁵ Hayden White, *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1973), 10.

вибору способів змін, щоб передати певне значення), і в ній уже виявляється справа *уяви* — частина посткласичної наратології. Тому у своїй роботі він переходить від філософії історії до сфери поетики історіографії⁶. У книзі *Encounters: Philosophy of History After Postmodernism* (укр. «Зустрічі: Філософія історії після постмодернізму») Єва Доманська подає бесіду з Гейденом Вайтом, в якій історик розмірковує над важливою складовою частини наративу в історії — це *уява*. Ось його думка: «Те, що створюють історики, — це уявні репрезентації минулого, які функціонують як спогади про минулі події в чийсь індивідуальній уяві». Справді відбувається гра *уяви*, але не з метою створити ілюзію подій, а передати історичний досвід (індивідуальний спогад) за допомогою *уяви*⁷. Такий приклад посткласичної наратології показує не тільки самостійність дій у полі уявної інтерпретації та її модальності, але й підштовхує до вияву ролі акценту *уяви* у справі інших авторів, мистецтвознавців, істориків та філософів. *Уява* стає ключовим елементом, що поєднує минуле з сьогоденням, інтерпретуючи його і в такий спосіб дозволяючи глибше зрозуміти його роль у теперішньому крізь призму сприйняття.

Так, мистецтвознавець Артур Данто стверджує, що наратив є частиною естетики. Будь-який наратив містить у собі елемент невідомості, захоплюючи та утримуючи увагу завдяки розгортанню, катарсису та завершенню. Такий процес спонукає *уявляти*, відчувати впорядкованість світу та його пізнаність. У такий логіці історія та міф, за Данто, є близькими поняттями, оскільки міф завжди пояснює те, що захоплює⁸. Історик Лайонел Госсмен стверджує, що багато історичних текстів можуть бути не лише науковими, але й освітніми. Для цього необхідне пробудження *уяви*, що допомагає розмірковувати про речі різними способами та переглядати сприйняття світу й людських відносин. Історик Ганс Кельнер називає два напрямки *уяви* щодо минулого. Перший — у сучасному минуле контролюється, набуваючи наших обґрунтувань. Другий базується на етичному фундаменті — смиренні перед обличчям бездонного людського досвіду. Він зазначає, що минуле — це інше, воно є таємницею, такою самою таємницею, як і інші люди. І якщо воно має значення (сенси), то може бути створене лише тут і зараз⁹. Тоді минуле — це не щось зафіксоване назавжди, а щось, що отримує своє значення (сенси) лише у сучасному. Чотири автори вказують на важливу роль *уяви* у комунікативному зв'язку, конструюванні наративних сюжетів, зміні світоглядних підходів та чутливості до минулого досвіду. Отже, *уява* є вбудованим елементом наративу, яка і дає можливість йому існувати. У такому випадку Поль Рікер ставить доцільне питання: «Чому історики охоче вдаються до уявних реконструкцій?» Сам він дає на нього відповідь: «Тому що завдання глобального бачення полягає в тому, щоб «зрозуміти» [окремі події] в акті судження, спрямованому на осягнення їх разом, а не розглядати їх одну за

⁶ White, *Metahistory*, 11.

⁷ Ewa Domanska, *Encounters: Philosophy of History After Postmodernism* (Charlottesville: University of Virginia Press, 1998), 35.

⁸ Domanska, *Encounters*, 166.

⁹ Domanska, *Encounters*, 39.

одною (*seriatim*)»¹⁰. Отже, згідно з Рікером, *уява* є необхідною творчою силою людських можливостей, яка дає змогу прояснити реальність; у цьому ключі доречним є звернення до його ідеї *продуктивно-проспективної уяви*¹¹.

Продуктивно-проспективна уява як метод

Спокута через уяву.

— Поль Рікер

Ставлення Поля Рікера¹² до *уяви* було досить розважливим, він вважав: «Колись розум протиставляли почуттю, протиставляли уяві; сьогодні ми знову вводимо їх до певної міри в раціональність...»¹³. Стверджуючи подібне, стає зрозумілим, що *уява* є не тільки випадковим елементом творчості в людській природі, а й тим, як зазначає Тейлор у своїй статті про “Ricoeur’s Philosophy of Imagination” (укр. «Філософія уяви Поля Рікера»), що *уява* є концептуалізацією думки¹⁴. Якщо *уява* є тим, що утворює щось «визначене», то як вона упорядковує людські можливості для подальшого існування? Це можливо за допомогою реконструювання минулого у сьогоденні, додаючи те, що є необхідним для будівництва можливого майбутнього¹⁵. Це у свою чергу відкриває можливість для *продуктивно-проспективної уяви*, яка виконує роль інтерпретаційного інструмента і є процесом створення нових знаків через синтезування¹⁶. Відповідно, модусом *продуктивно-проспективної уяви* є утопія, а на противагу їй виступає ідеологія як репродуктивний аспект *уяви*.

У своїх дослідженнях *уяви* Рікер простежує шлях від Платона до Сартра, демонструючи, що у їхніх працях є місце не *продуктивно-проспективній уяві*, а лише репродуктивній, яка спрямована на створення образів або копій реальності¹⁷. Вона не є простим дублікатом чи образом реальності з «нічого», а виходить за межі цього, генеруючи утопію — «місце, якого немає». Цим самим вона відкриває можливість для того, щоб те, чого немає, стало можливим. Такий підхід розширює реальність, у якій ми існуємо, і надає глибше відчуття самої реальності¹⁸. У такому ключі Рікер крокує слідами Арістотеля — коли останній розглядає ката-

¹⁰ Paul Ricoeur, *Time and Narrative*, 156.

¹¹ Поль Рікер, *Історія та істина*, пер. з фр. В. Я. Шовкуна (Київ: КМ Academia; Пульсари, 2001), 135.

¹² Стаття буде зосереджена на трьох роботах Поля Рікера *Time and Narrative*, *Memory, History, Forgetting*, «Історія та істина», «Ідеологія та утопія» і також на статті Джорджа Тейлора “Ricoeur’s Philosophy of Imagination”, у якій частково розкрито ідеї Рікера про уяву, викладені у його лекціях, прочитаних 1975 року в Чиказькому університеті.

¹³ Поль Рікер, *Історія та істина*, 39.

¹⁴ G. H. Taylor, “Ricoeur’s Philosophy of Imagination,” *Journal of French Philosophy* 16, no. 1–2 (2006): 94.

¹⁵ Paul Ricoeur, *Time and Narrative*, 32.

¹⁶ Paul Ricoeur, *Memory, History, Forgetting* (Chicago: University of Chicago Press, 2004), 23.

¹⁷ Paul Ricoeur, *Lectures on Imagination*, edited by George H. Taylor and Robert D. Sweeney (Chicago: University of Chicago Press, 2024). Це посмертне видання раніше неопублікованих лекцій, у яких Рікер критично аналізує західну філософську традицію, що фокусується переважно на репродуктивній (тобто відтворювальній) уяві, на противагу його концепції *продуктивно-проспективної уяви* — творчої здатності людської свідомості породжувати нові смисли.

¹⁸ Paul Ricoeur, *Time and Narrative*, 118.

строфу як спосіб «розкриття реальності», тобто бачення можливості. З погляду репродуктивної *уяви*, катастрофа постала б як «ніщо», тобто як потенційна втеча від реальності — антиномія між реальним і *уявним*. Як наслідок, це могло б породжувати ідеологію — образ небуття¹⁹. Також продовженням такої ідеології стало б сприйняття утопії як польоту в фантазію або відходу до цілковито нездійсненого, що означало б утопію з патологією²⁰. Але не до цього закликає Рікер, уява має спрямовуватися на дослідження можливого та бути редукативним методом, який дозволяє прояснити щось або показати ясність чогось²¹.

Думку дослідника щодо функції *уяви* в наративі можна підсумувати так: *уява* є сприйняттям, яке потребує переосмислення в напрямку переходу від репродуктивного аспекту до *продуктивно-проспективного*. Така *уява* поєднує в собі минулу та теперішню реальність із можливою новою реальністю, передбачаючи її вже тут і зараз. У минулій реальності вона зберігає пам'ять, що дозволяє повернутися до минулого, щоб прояснити його та інтерпретувати. Такий процес творення смислу, як інтерпретація, може сприяти зміні простору, де стає помітною роль *уяви*, а як наслідок — і можливість нового (іншого) наративу. Отже, *уява* в наративі життя не просто слугує для відтворення реальності через інтерпретацію, а й активно формує нове, надаючи сенси, які змінюють наше розуміння світу. У цьому контексті постає питання: як *продуктивно-проспективна уява* може створювати нові соціальні зв'язки? Це особливо важливо в сучасному суспільстві, де ми стикаємося з різними викликами. *Уява* в цьому аспекті має відігравати ключову роль, адже в нових умовах необхідно будувати нові світи — «утопії», враховуючи аспекти пам'яті, забуття наративу і те, як уява з'єднує їх.

Водночас зауважимо, що *продуктивно-проспективна уява* не може існувати поза контекстом; вона завжди «прикріплена» до реальних умов і потребує критичного осмислення цього контексту, щоб продукувати дійсно нове²². Це неможливо зробити без усвідомлення значущості пам'яті як основи пригадування минулого, наративу, як реконструйованого-інтерпретованого минулого, та забуття — умови, яка надає простір для нових смислів, обходячи нав'язливість минулого. Пам'ять і наратив є основою для розуміння того, як уява працює з минулим, формуючи нові наративи, тоді як забуття може стати важливим інструментом для створення простору можливого нового. Зважаючи на роль історій у формуванні суспільних наративів, варто враховувати, як концепти пам'яті та забуття співвідносяться з про-

¹⁹ Taylor, "Ricoeur's Philosophy of Imagination," 94–98.

²⁰ Поль Рікер, *Ідеологія та утопія*, пер. з англ. (Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005), 7.

²¹ Надавати певної ясності продуктивно-проспективна уява може, охоплюючи різні сфери знання, як культурна, соціальна, поетична, релігійна, політична тощо. У цих сферах уява може не лише діяти, як окремий напрям із власною ефективністю та категоріями, а й бути транскатегоріальною — об'єднуючи різні знання в нових наративах.

²² Поль Рікер, *Ідеологія та утопія*, 23.

Грегорі Логері у книзі *Paul Ricoeur & Living Hermeneutics: Exploring Ricoeur's Contribution to Biblical Interpretation* підкреслює значення герменевтичного трикутника: автор – текст – читач, у якому останній має герменевтичну дистанцію, яка не тільки є перешкодою для розуміння тексту, але й початком для його глибшого осмислення. Тому біблійний текст живе у постійному діалозі з читачем.

дуктивно-перспективною уявою. Ця уява не лише реконструює минуле, а й змінює його, дозволяючи людству будувати нові перспективи вводячи морально-етичні та політичні аспекти нового²³.

Наратив і уява в оповіді П'ятидесятниці

Господи, чи не в цей час Ти відновиш царство...?
— Дії 1:6

Застосування методу *продуктивно-перспективної уяви* в тлумаченні оповіді про день П'ятидесятниці вимагає від нас як читачів сприймати її такою, що вже була створена наратором²⁴ за допомогою *уяви*²⁵. У цій оповіді пам'ять, наратив і забуття тісно переплетені через *уяву*. Використання *уяви*, яка допомагає осмислити цю подію у певному наративному ключі, відкриває оповідь про день П'ятидесятниці як двошарову структуру. У цій структурі компонування та розкриття²⁶ дня П'ятидесятниці наратором для абстрактного читача (Феофіла) і конкретного читача (сучасних читачів) дозволяють побачити її не лише як історично-фактичний вимір, а й як глибший наративний потенціал²⁷. Цей потенціал розкривається читачеві, який сприймає оповідь одночасно як наративну реконструкцію та як натхненну *уявою* перспективу на події із закликом до нового (іншого) майбутнього.

Оповідь про П'ятидесятницю є водночас початком і центральним наративом книги, що поєднує Божу дію, пам'ять та *уяву*, створюючи нові можливості для осмислення віри. *Уява*, поєднана з пам'яттю та дією, відкриває нові перспективи, що дозволяють сучасній спільноті віри рухатися вперед до нового соціального виміру²⁸. Оповідь про П'ятидесятницю в цьому контексті дуже схожа на перші одинадцять розділів Книги Буття, які вводять читача в «певний» світогляд і формують

²³ Paul Ricoeur, *Time and Narrative*, 188.

Важливо зауважувати, що необхідно зберігати аспекти етики, які полягають у пошуку балансу: збереження важливого минулого для збагачення сучасності та майбутнього, але з відкритістю до змін і нових інтерпретацій.

²⁴ Автор статті вважає, що автором Книги Дій є той самий автор, що й написав Євангелію від Луки.

²⁵ Запропонована автором інтерпретація є тлумаченням у тій самій мірі, що й інші пояснення, пов'язані з досліджуваною оповіддю. Адже наратив із застосованою функцією уяви є частиною постструктуралістського підходу до тексту. А отже, пошук сенсу перших розділів Книги Дій залишається відкритим, що передбачає критичне ставлення до інших тлумачень авторів і самої оповіді.

²⁶ Компонування — процес створення наративу, в якому наратор структурує події, використовуючи свою уяву, щоб зробити їх зрозумілими для свого абстрактного читача. Розкриття — спосіб, у який оповідь адресована абстрактному читачеві, дозволяє інтерпретувати текст у світлі сучасних потреб, питань і контекстів сучасного читачеві.

²⁷ N. T. Wright, *Acts for Everyone* (London: SPCK, 2008), 23.

²⁸ Крейг Кінер у своїй праці *Acts: An Exegetical Commentary* досліджує, як П'ятидесятниця відображає виконання старозавітних обітниць і відкриває нову епоху церкви, одночасно демонструючи місіонерський імпульс. Він наголошує, що П'ятидесятниця є актом Божої дії, який об'єднує людей у новій спільноті через дар Святого Духа. Автор статті прагне розглядати оповідь про П'ятидесятницю як світоглядний наратив, який завдяки своїй глибині і змісту може допомогти переосмислити минуле задля формування майбутнього.

його. Оповідь про П'ятидесятницю так само закладає та вводить читача в «певні» світоглядні основи²⁹. Подібне інтертекстуальне читання П'ятидесятниці виходить за звичні межі сприйняття, як набору знання «про щось», тобто фактів³⁰, які, безперечно, важливі, але не першорядні, а тому фрагментарні³¹.

Отже, подію, описану в Діях 2:1–13 (подія П'ятидесятниці), можна розглядати як акт пам'яті та забуття про живі історії Святого Письма, які через уяву вступають у синтез із пережитою реальністю, формуючи нову можливість реальності. Відповідно, текст (2:14–36, пояснення П'ятидесятниці) є початком нового наративу, покликаного пояснити те, що відбувається, за допомогою уяви, що з'єднує минуле й теперішнє. Далі цей наратив спрямовується до майбутнього³², як описано в Діях 2:37–47 (наслідки П'ятидесятниці), створюючи наратив, який стає новою світоглядною установкою, пов'язаною з оповіддю П'ятидесятниці.

Подія П'ятидесятниці

Подія П'ятидесятниці (2:1–13) починається з теофанії³³, яка супроводжується «шумом — сильним вітром, вогненними язиками», що виразно вказують на відчутну присутність Божого прищестя³⁴. Це проявляється в тому, що всі присутні «чули й говорили рідною мовою». Отже, автор — Лука — свідомо намагається пов'язати цю подію з оповідями Першого Завіту, які були добре знані в ізраїльському народі. У зв'язку з цим пам'ять про свято жнив³⁵ (Лев. 23:16; Повт. 16:9–12)

²⁹ G. K. Beale and D. A. Carson, eds., *Commentary on the New Testament Use of the Old Testament* (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2007), 68–69.

³⁰ Опис подій: шум, вогненні язика, говоріння іншими мовами та інше.

³¹ У вказаних тлумаченнях пропонується зробити акцент на такі висновки, стосовно П'ятидесятниці: 1. А. А. Епишев, «Богословське значення П'ятидесятниці», *Християнська думка*, вип. 7, ред. С. Л. Флюгрант (Київ: Українська Євангельська Семінарія Богослов'я, 2005): 21–34, «Ера Святого Духа» та «Виникнення Церкви»; 2. Сергій Санніков, ред., *Слов'янський біблійний коментар* (Москва: ЄААА, 2016), 1390, «Хрещення Святим Духом»; 3. James D. G. Dunn, *Baptism in the Holy Spirit* (London: SCM Press, 1970), 41–55, «Початок християнського досвіду»; 4. У. П. Аткінсон, *Хрещення Духом. Дискусія з Джеймсом Данном*, пер. з англ. С. Калужного (Черкаси: Колоквіум, 2017), 66–69, «Спасительний Дух». У двох останніх книгах відбувається дискусія щодо П'ятидесятниці. За допомогою цієї дискусії робляться далекосяжні висновки, які між собою не намагаються досягти єдності в розумінні того, що відбувається, а лише вказують на недбалість аргументації, що, безумовно, відводить від самої історії.

³² Аллан Андерсон у своїй праці *To the Ends of the Earth: Pentecostalism and the Transformation of World Christianity* підкреслює вплив п'ятидесятництва на суспільні процеси через місіонерську діяльність, яка не лише поширює віру, а й сприяє трансформації соціальних структур та адаптації до локальних культур.

Автор статті зосереджується на герменевтичній перспективі П'ятидесятниці, розглядаючи, як біблійний наратив може слугувати інструментом зміни суспільних наративів.

³³ Прищестя Бога асоціюється з явищами природи: (Вих. 14:21 і Чис. 11:31, 2 Цар. 22:16, Пс. 17:8–16, Єз. 13:13 тощо).

³⁴ William Barclay and Eugene Nida, *A Translator's Handbook on the Acts of the Apostles* (London: United Bible Societies, 1976), 33.

³⁵ Свято Шавуот слугує живим актом пам'яті, який пов'язує історичні покоління через досвід звільнення від єгипетського рабства. Це пам'ять, яка не лише зберігає минуле, але й актуалізує його, переносячи значення подій на теперішнє. Забуття тут відіграє роль відсвіту дрібних деталей і фокусування на ключових аспектах історії — досвіді Богоявлення та укладенні завіту. Уява своєю чергою дозволяє переосмислювати минуле в нових умовах, створюючи простір для натхненного бачення зв'язку між Божим втручанням у історії Ізраїлю та особистим досвідом Його переживання.

— день П'ятидесятниці, що був вираженням радості й подяки за історію, пов'язану з Виходом і даруванням Завіту на Синаї,— вступає в зв'язок із виконанням надії на отримання Духа ізраїльським народом, яке згадується в книгах (Чис. 11:25–29, Йоїла 2:27–30, Іс. 28:1–15.) У цьому Бог виконає обітницю (Іс. 11:10–12) про зібрання розсіяних вигнанців додому³⁶. Отже, у дні П'ятидесятниці учні наче стикнулися з тим, що переживали їхні отці, — *уявлення* про минуле стало реальністю сьогодення. Це дозволяє побачити синтезувальний акт *уяви*, що поєднує переживану реальність подій дня П'ятидесятниці з минулим, яке зберігалось як живий акт пам'яті через оповіді ізраїльського народу та святкування пам'ятних дат. Подібний досвід пропонує можливість нового життя в іншій реальності, адже учні стали свідками того, що колись бачили й відчували їхні предки. Проте їхні умови відрізняються від умов життя батьків, що підкреслює необхідність застосування *уяви* для відповіді на питання: «Що це означає?» Це питання закликає роз'яснити те, що сталося і що пережили очевидці, спонукаючи до пояснення події П'ятидесятниці, яке згодом здійснює Петро.

Пояснення П'ятидесятниці

Подія промови Петра³⁷ починається з апології «галилеян, які говорять», плавно переходячи до тлумачення того, що «бачать і чують мужі юдейські», і завершується свідченням про спасенну дію Христа. Отже, захист галилеян є сполучним елементом промови Петра та дає можливість вказати на пророцтво, про яке говорив пророк. У цій частині Лука komponує промову Петра так, щоб абстрактний читач міг для себе пояснити те, що відбулося в попередній частині. Сам проповідник Петро намагається розкрити сенс події для «мужів юдейських», звертаючись до різних цитат, алюзій, повторів, які формують ланцюг аргументів, який активує колективну пам'ять слухачів, допомагаючи їм побачити зв'язок між минулим (історією їхніх предків і обітницями Божими) та тим, що відбувається зараз. Він закликає своїх слухачів побачити у Розп'ятому, якого вони відкинули, Господа й Спасителя, у такий спосіб кидаючи їм виклик.

У результаті такої конфігурації через пророчі слова (Йоїла 2:27–32) Петро тлумачить подію П'ятидесятниці³⁸. Петро у свою чергу використовує аргументи

³⁶ Beale and Carson, *Commentary*, 68.

³⁷ Описувану подію зазвичай у тлумаченнях розглядають не як подію, що відбувається паралельно до П'ятидесятниці, а як самостійну частину тексту. Це, безумовно, впливає на розуміння композиції, створеної Лукою. Внаслідок такого відокремлення є ризик хибних висновків. Сам текст є необхідною частиною історії П'ятидесятниці, адже саме завдяки словам Петра (2:14–36) пояснюється те, що відбувається: 1. Heinz-Werner Neudorfer, *Bible Commentary: Acts of the Apostles: In 2 Volumes*, vol. 1 (Giessen: Brunnen Verlag, 2005), 58. «Петро пояснює говоріння іншими мовами, посиляючись на старозавітну обітницю»; 2. Roger Stronstad, *The Charismatic Theology of St. Luke* (Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1984). «За словами Петра, виливання Духа в день П'ятидесятниці — це лише одне з проявів Духа в останні дні».

³⁸ Heinz-Werner Neudorfer, *Bible Commentary*, 55.

Видно, що Лука зазнав редакторської експозиції, адже використовував грецький переклад книги пророка Йоїла (Септуагінту) і скоротив саму промову Петра, щоб адаптувати її до контексту своєї аудиторії.

з підтримкою псалмів (Пс. 15, 109, 131), щоб розкрити спасенну роль Христа через мотив виливання Духа³⁹. Отже, його проповідь набуває роз'яснювального характеру, демонструючи, що через П'ятидесятницю звершується пророцтво і відкривається можливість показати, ким є Господь. Так Петро кидає виклик їхній колективній амнезії, нагадуючи про ключові моменти історії їхнього народу й закликаючи відновити втрачений зв'язок із пророцтвами. Згідно з промовою Петра, Господь Ісус помер, воскрес, вознісся й став Господом-Месією. Завдяки Йому відбувається все, що люди бачать і чують, і всім слухачам пропонується спасіння.

Очевидно, що *уява*, яку використовує Петро, допомагає поєднати різні частини Першого Завіту для розуміння того, що відбувається. Він допомагає всім, хто бачить і чує, усвідомити, що вони стали свідками Богоявлення, яке закликає до нового періоду життя. У цьому новому періоді Ісус, як Господь, здійснює виконання пророцтв і дозволяє історії ізраїльського народу бути прочитаною заново. *Уява* в такий спосіб дає початок новому наративу життя, адже заклик до нового погляду пропонує побачити минуле у новому світлі й відкриває можливість для іншого майбутнього.

Наслідки П'ятидесятниці

Записаний текст⁴⁰, що охоплює вірші (2:37–47), відкриває за допомогою *уяви* новий світоглядний порядок. Вони пропонують формуватися Христовій спільноті в новому життєвому наративі. Цей наратив адресовано тим, хто визнає спасенну роль Господа і з Його допомогою отримує дар Святого Духа, обіцяний у текстах Першого Завіту (Бут. 17:7; Зах. 12:10), ці тексти є пам'яттю. Новий життєвий наратив для Христової спільноти, відповідно до цього уривка, полягає у відході від «роду лукавого», тобто є закликом відмовитися від старого порядку та забути про життя, яке віддаляло від Бога, вивільняючи простір для перебування в науці апостолів, спільності, ламанні хліба та молитві. Цей новий життєвий уклад супроводжуватиметься серед послідовників знаменнями та чудами, що викликатимуть у навколишніх страх. Адже те, що відбувається з послідовниками Христа, буде надзвичайним явищем для оточення. Подібний стан можна побачити в історії виходу Ізраїля⁴¹. Стан страху та здивування також буде помітний у подальших оповідах книги «Дій», коли через руки апостолів відбуватимуться чуда й знамення, а оточення буде з питанням: «Що це означає?» Однак не лише страх супроводжуватиме

³⁹ Stanley M. Horton, *The Book of Acts: The Wind of the Spirit* (Springfield, MO: Life Publishers International, 2001), 41. Beale and Carson, *Commentary*, 70.

⁴⁰ Результат П'ятидесятниці у доступних тлумаченнях зазвичай розглядається у розриві двох не пов'язаних між собою частин тексту. Так, уривок 2:37–47 поділяють на дві частини, де вірші 37–41 вважаються певним результатом проповіді Петра (роз'яснення П'ятидесятниці Петром), а вірші 42–47 — маленькою яскравою картиною ранньої церкви. Однак цілісний текст, що охоплює вірші 37–47, радше показує якусь маленьку перемогу церкви та слугує не лише підсумком подій П'ятидесятниці: Heinz-Werner Neudorfer, *Bible Commentary*, 69; Stott, John R. W. *The Message of Acts: The Spirit, the Church and the World*, Bible Speaks Today Series (IVP Academic, 1994), 75.

⁴¹ Beale and Carson, *Commentary*, 57

зовнішнє оточення учнів Христа. Стан внутрішньої єдності, у якому перебуватимуть послідовники, даватиме змогу бачити, як Бог додає спасених до спільноти⁴².

Отже, Лука використовує *уяву*, щоб показати змінену світоглядну позицію тих, хто обрав слідувати за Господом. Ці люди своєю чергою переживають на собі *продуктивно-проспективну уяву*, моделюючи життя або «місце, якого немає», і водночас дають змогу цьому «місцю, якого немає» стати можливим. Таке життя у певній реальності відкриває можливість бачити іншу реальність — альтернативну реальність, яка, по суті, розширює першу. Ця альтернативна реальність — продукт *уяви*, яка дивиться далі теперішнього. Таке життя наповнене майбутнім, якого ще немає, але воно вже частково в теперішньому. Таке захоплення майбутнім дозволяє дивитися на сучасне не як на катастрофу чи порожнечу, а як на розкриття реальності, де можливість жити альтернативно важливіша за саму реальність.

Застосування уяви задля нових наративів

*Чудовиська існують, але їхня кількість занадто мала,
щоб становити реальну загрозу. Набагато небезпечніші звичайні люди –
службовці і функціонери, готові вірити і діяти, не ставлячи питань.*
— Прімо Леві

Нагадаємо, *продуктивна-проспективна уява* реконструює минуле задля конструювання можливого майбутнього. Цей підхід поєднує концепти пам'яті, забуття, та наративу, дозволяючи переосмислювати життєву історію та формувати нові перспективи. У контексті статті ця *уява* є основою для погляду на спільнотні та суспільні наративи, які мають змінитися. Спільноті потрібно відмовитися від того «лукавого роду», в якому вона продовжує існувати, вірячи в нездійсненні наративи. Відмовившись від них, вона може побудувати для себе інший наратив, який буде об'єднувати її з тим місцем, де вона існує, утворюючи «братерську спільність». Але це можливо зробити через усвідомлення того, що відбулося зі спільнотою — «що це має бути?» під час війни, і що вона може зробити з тим — «що нам робити, мужі брати?» — що вона має наразі. Це забезпечить можливість простягнутися до «чуємо кожний своєю рідною мовою», де криза війни не створить ще більшу прірву, але дасть змогу об'єднатися заради спільного іншого майбутнього. Що ж, спробуємо застосувати ідею Рікера та побачити практичні результати⁴³.

Від «лукавого роду» до «братерської спільності»

Формування особистої та суспільної ідентичності відбувається через постійну гру *уяви*, де переосмислення минулого в актуальних умовах дає змогу побачити

⁴² Beale and Carson, *Commentary*, 88.

⁴³ Джошуа Серль, «Богословське обґрунтування європейської інтеграції України: деконструкція міфу про “святую Росію” та “занепаду Європу”», *Богословські роздуми: Східноєвропейський журнал богослов'я* 20, no. 2 (2023): 15–30, доступ 20 грудня 2024 року, 24–25, <https://doi.org/10.29357/2789-1577.2022.20.2.1>.

майбутнє⁴⁴. Точніше, спробувати уявити можливе майбутнє, в якому особистість або суспільство прагне уникнути помилок, тобто побудувати певну «маленьку утопію». Однак, якщо замислитися, що формування особистості відбувається не лише за партами в школі чи університеті, а й в іншому середовищі, зокрема в спільноті віри, то виникає питання: яку повістку дня ми формуємо для створення ідентичності? Які наративи ми пропонуємо?

Розуміння сили *уяви* та її використання у спільнотах віри може призводити до неочікуваних наслідків. Наприклад, розмірковуючи над оповіддю про день П'ятидесятниці, ми бачимо, що це світоглядна нарація. Її мета — показати напрямок, у якому варто рухатися, через усвідомлення того, що сталося з учнями, та змінити усталені уявлення про те, що вони очікували. У нашому сьогоднішньому оповіді може слугувати джерелом натхнення для переосмислення ідентичності особистості в суспільстві та ідентичності суспільства, де обидва ці аспекти взаємопов'язані, адже особистість формує своє «Я» в контексті суспільства, а суспільство у свою чергу постійно оновлює свою ідентичність через участь особистостей.

Особистість прагне реалізувати свій потенціал через обрану сферу діяльності, досягаючи самореалізації та задоволення власних амбіцій. У свою чергу суспільство сприяє реалізації потенціалу особистості, створюючи умови для її діяльності та інтегруючи її внесок у загальні процеси розвитку, зокрема державотворення. Як спільнота віри може допомагати, або хоча б не перешкоджати особистості розвиватися, а суспільству — отримувати користь від внеску кожного у спільну справу?⁴⁵ Це питання нетривіальне, адже деякі віруючі тримають у свідомості ідею, що спільнота віри не повинна впливати на такі речі. Інші ж ставлять реалізацію власних амбіцій вище за суспільне благо, що у свою чергу призводить до демонізації держави як такої та фактично трансформується у «втікання від держави». Але чи не потрапляємо ми в пастку хибних наративів? Хибність цих наративів полягає в тому, що всі «ми» бажаємо вищого рівня життя, але водночас намагаємося обійти суспільний компонент. Бажання вищого рівня життя, з якихось причин, не викликає думки про те, що спільнота віри має підтримувати прагнення вірян реалізовувати свій потенціал як на свою користь, так і на благо суспільства.

Цей потенціал у віруючих може реалізовуватися в різних сферах: від ІТ до судочинства чи законотворчості. Чи підтримує сьогодні спільнота віри тих вірян, які творять державу не лише економічно, сплачуючи податки, але й активно залу-

⁴⁴ Доречно згадати працю Бенедикта Андерсона «Уявлені спільноти», в якій нація розглядається як уявна форма колективної ідентичності. Вона виникає не як результат безпосередніх соціальних зв'язків, а як уявна солідарність між людьми, що ніколи не зустрічалися, але вірять у спільне походження, досвід і майбутнє. Історичні наративи, культурні коди, символічні дії — усе це стає інструментами уяви, через які особа вписує себе у спільне «ми». Книга Андерсона показує, що ідентичність — не стала сутність, а уявна конструкція, яка формується в процесі осмислення минулого у світлі сучасного, з перспективою на майбутнє.

⁴⁵ «Творчість Г. С. Сковороди як метатекст української культури», *Пам'яті Мирослава Поповича: Матеріали XXVI Харківських міжнародних Сковородинівських читань*, ОКЗ «Національний літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди», 28–29 вересня 2018 року (Харків: Майдан, 2018), 162. У Сковороди є поняття: «сродної праці» — це праця, яка відповідає самій людині та її покликанню.

чаються до формування її політичних і правових інституцій? Наприклад, чи підтримує вона вірян-професіоналів у профільних комітетах Верховної ради України? Це є нелегким шляхом спільноти віри — підтримувати таких вірян-професіоналів, адже державна система налаштована на інше. Але іншого шляху немає, щоб вищий рівень життя став не тільки бажанням, а даністю кожного дня, треба утворювати новий світоглядний наратив, де спільнота віри підтримує тих, хто вибрав нелегкий шлях своїм прямим впливом творити державу⁴⁶.

Оповідь про день П'ятидесятниці утворює новий наратив, за допомогою *уяви* закликаючи нових учнів відходити від «лукавого роду» до «братерської спільноти». Спільнота віри сьогодні також має формувати новий наратив, підтримуючи тих вірян-професіоналів, які творять країну, вбачаючи в цьому реалізацію ідеї «братерської спільноти» та закликаючи відмовлятися від колишнього «лукавого роду» — прагнення жити на високому рівні, але водночас уникати відповідальності за створення того місця, де живеш. Спільнота віри має величезний потенціал для формування ідентичності — як особистої, так і суспільної. Але цей процес завжди потребує критичного підходу до минулого і готовності до адаптації до сучасних умов. Саме тому важливо, щоб спільноти віри моделювали такі ініціативи, які надихали б не тільки на переосмислення, але й на конкретні дії для побудови більш збалансованого суспільства⁴⁷.

Від «Що це має бути?» й «Що нам робити, мужі брати?»

Побудова нових наративів на спільнотному та суспільному рівнях можлива через *уяву* та віру в «братерську спільність» тобто у майбутнє, якого ще немає, але яке нас очікує. Віра, як і бажання, прокладає стежку, якою потрібно рухатися. Однак, крім віри, необхідна «зірка», яка вказувала б напрямок на цьому шляху. Такою зіркою може стати побудова нових наративів. Спроможність будувати нове стає можливою лише через пошук відповідей на запитання: «Що це має бути?» й «Що нам робити, мужі брати?» Подібні питання відображають розгубленість, але водночас і усвідомлення свого стану, як це було з першими учнями в день П'ятидесятниці. Сьогодні ми також переживаємо схожий стан, адже війна, що точиться в країні, вибила основу з-під ніг. Це є те банальне зло, проти якого

⁴⁶ Підтримка спільноти віри не може означати безумовну лояльність чи партійну солідарність. У запропонованому новому світоглядному наративі йдеться не про захист «своїх будь-якою ціною», а про підтримку тих, хто свідомо обрав шлях відповідальності, а отже — і підзвітності. Якщо хтось із представників спільноти зраджує довіру, зловживає владою або чинить несправедливість, спільнота не має покривати це, прикриваючись єдністю. Навпаки — справжня віра формує зрілу солідарність, що поєднує підтримку з моральними вимогами. Це і є частина нового світоглядного наративу: будувати державу не через зговірливість, а через чесність, справедливість і відповідальне служіння одне одному.

⁴⁷ Рональд Стоусен, «Реалістична критика теорії справедливої миротворчості», *Християнська думка*, вип. 7 (2005): 113–125.

Чому саме збалансованого, а не справедливого? Питання балансу є більш актуальним для сучасного суспільства, ніж проблематика пацифізму чи справедливої війни, які, зрештою, знівелювали поняття справедливості як такої.

гуманні інструменти недостатні. Війна продовжує руйнувати попередні наративи, змушуючи нас шукати нові. Без цих нових наративів неможливо рухатися до побудови оновленого суспільства.

Однією з ключових ланок, які зазнають значних змін і випробувань у таких умовах, є лідерство/керівництво⁴⁸. Наразі спільнота віри переживає кризу лідерства. Подібна криза не є чимось новим для спільноти. Виклик лідерства пов'язаний не з тим, що в спільнотах немає відповідальних людей, які мають хист реагувати на потребу в лідерстві, а з тим, що спільнота не культивує в собі розвиток лідерства⁴⁹, яке передбачає відповідальне життя в тому місці, де функціонує. Це вимагає:

- Остаточно відмовитися від традиційного церковного лідерства, кланово-ієрархічного⁵⁰.
 - Подібне лідерство визначається через особисті або родинні стосунки, замість оцінки професійних якостей чи компетенцій осіб.
- Перейти до компетентного лідерства, яке визначається на основі знань, навичок і досвіду осіб, що займають позиції.
- Остаточно відмовитися від думки, що лідерство — це позиція, яка повинна зберігатися протягом усього життя.
 - Позиція церковного лідерства має бути змінною протягом життя церкви, переходячи від однієї особистості до іншої.
 - Лідерство повинно бути гнучким і змінюваним, оскільки лідер може змінюватися залежно від обставин і потреб спільноти. Це не постійна і не незмінна роль, а процес, який вимагає адаптації, навчання та передачі відповідальності наступним поколінням лідерів.
 - Важливо імплементувати ідею, що лідерство може бути тимчасовим, створюючи простір для розвитку нових лідерів і забезпечення розвитку спільноти.
- Незмінність лідерства є частиною історичної традиції, що виникли ще в період колоніального становища України та через спроби калькувати біблійні історії.
 - В колонізованій Україні органи влади, зокрема церковні, мали централизовану структуру, а посади були стабільними і незмінними, передавалися через спадковість чи зовнішнє призначення. У межах колоніальної залежності численні соціальні та культурні процеси контролювала імпер-

⁴⁸ Чому керівництво/лідерство подано через скісну ризик? Автор статті, хоча й усвідомлює, що керівництво та лідерство — це різні завдання і функції, використовує скісну ризик, щоб наголосити на їхній взаємопов'язаності та підкреслює слабку ланку у суспільстві, яка потребує особливої уваги та розвитку.

⁴⁹ Олександр Малов, ред., *Лідерство сьогодні та завтра: розвиток лідерства у громадянському суспільстві* (Wheaton: Hodos Institute, 2023), 32.

⁵⁰ Подібний тип лідерства акцентує увагу на авторитеті старших чи впливових осіб у групі, а також на підтримці традицій і звичаїв, що передаються. У таких структурах часто існує низький рівень відкритості до змін або критики, оскільки акцент зроблений на стабільності, порядку та підтримці існуючих відносин, в умовах традиційних або стійких соціальних групах.

ська влада, що сформувало певні традиції, зокрема сталість у лідерських позиціях. Ця традиція досі має вплив на уявлення про лідерство навіть в умовах постколоніального періоду в Україні⁵¹.

Усвідомлення стану, в якому наразі перебуває церковне лідерство, та розуміння викликів війни має стимулювати уяву до побудови нових підходів до церковного лідерства. Переосмислення колоніального минулого та біблійних історій за калькою в аспекті лідерства є необхідним кроком для особистості, яка повинна відмовитися від них як від застарілого і такого, що більше не відповідає сучасним потребам. Це вимагає забути його як життєвий наратив і, використовуючи *уяву*, створювати для себе новий наратив, який сприятиме поступовій зміні церковного лідерства. Але необхідно розуміти, що зміна церковного лідерства не відбудеться одразу та пропорційно до *уявлень* про керівництво в суспільстві також не зміниться. Проте, коли церковна спільнота уникає копіювання лідерства\керівництва взятого за моделлю з суспільства й натомість моделює власний підхід, що потім пропонується суспільству, виникає напруження наративів. Ці наративи змагаються між собою за можливість впливу та майбутні зміни. Нові наративи щодо лідерства надаватимуть альтернативного бачення для суспільства, що, можливо, призведе до мінімальних локальних змін на місцях, які потім можуть стати частиною державного керівництва⁵².

Досвід війни не лише оголив прогалини в лідерстві/керівництві на рівні спільноти і на суспільному рівні, але й спричинив глибокий травматичний досвід, який ще довго супроводжуватиме український народ. Травма, отримана внаслідок війни, вимагатиме від кожної особистості навчитися співвідноситися з нею та знаходити способи конструктивного подолання. На рівні суспільства ми повинні пам'ятати про цю травму не для того, щоб укорінити її в собі⁵³, а для того, щоб використовувати цю пам'ять як заклик до позитивних змін⁵⁴. Пам'ять про травму має стати точкою відліку для побудови нового суспільства, за допомогою уяви заснованої на цінностях відповідальності⁵⁵. Лідерство/керівництво, усвідомлюючи травматичний досвід суспільства, не має обмежуватися співчуттям до власного становища, а повинне формувати інше ставлення до контексту, в якому воно функціонує. Адже бажання не провокувати знову травматичний досвід через можливу нову війну може призвести не до побудови нового наративу, а до повернення старого. В цьому може допомогти концепт забуття травматичного досвіду, де забувається «біль» травми, але не її «досвід» травми, який у свою чергу має бути

⁵¹ Alexander Negrov, Oleksandr Malov, and Dina Polishchuk-Prokopchuk, "Leadership in the Face of Trauma: A Qualitative Study of Forced Ukrainian Christian Migrants," *Theological Reflections: Eastern European Journal of Theology* 21, no. 2 (2023): 163, accessed December 20, 2024, <https://doi.org/10.29357/2789-1577.2023.21.2.9>.

⁵² В. Дж. Скіден, *Громадянство: Християнський погляд*, пер. з англ. (Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2024), 35–38.

⁵³ «Символи, події та особистості, які формують національну пам'ять про війну з Росією», *Центр Разумкова*, доступ 20 грудня 2024, <https://razumkov.org.ua/images/sociology/20230508/20230508.pdf>.

⁵⁴ Пол А. Баркер, гол. ред., *Подолання травми: глобальні, біблійні та пастирські перспективи*, пер. з англ. Д. Морозова, І. Фесенко (Рівне: ПП «Формат-А», 2023), 69–71, 83–85.

⁵⁵ Paul Ricoeur, *Memory, History, Forgetting*, 564.

запобіжником від повторення своїх помилок, а має призвести до вивільнення простору для можливого майбутнього⁵⁶. Отже, на плечах лідерства/керівництва має бути інша мета – створення майбутнього, де лідерство стає інструментом для відновлення, розвитку та турботи про «місце», спільноту й суспільство в цілому. А це можливо тільки тоді, коли Україна перестане бути постколоніальною. А залишитися такою можливо лише тоді, коли відбудеться поступова зміна наративу щодо лідерства/керівництва в українському середовищі. Де лідери, маючи травматичний досвід, мають стати фундаментом для нового бачення, яке враховує потреби не лише теперішнього часу, а й забезпечує розвиток для майбутніх поколінь.

До «Чуємо кожний своєю рідною мовою»

Війна ще раз нагадала, що прагнення жити інакше (на вищому рівні) – це хороше бажання, але його одного недостатньо. Воно не може здійснитися, якщо ігнорувати суспільство з його запитами. Зневага до цієї складової лише поглиблює кризу, адже призводить до роз'єднання суспільного та державного виміру. У результаті люди перестають бачити необхідність брати на себе відповідальність за можливі зміни. Це своєю чергою посилює кризу лідерства/керівництва яке повинно ініціювати нові підходи, спрямовані на зміну сьогодення задля спільного майбутнього.

Можливе майбутнє залишається під загрозою, адже не відбувається формування позитивного наративу, який би закликав до необхідності появи нових лідерів/керівників. Вони мали б сприйняти досвід, отриманий через війну, не як поштовх до страху перед майбутнім, а як можливість для творення нового «місця» – не повторення старого, а формування якісно нового простору, що відповідає викликам, які наразі постають перед Україною як усередині суспільства, так і ззовні.

Всередині суспільства на високому рівні перебуває свідомість щодо супротиву країні російській навалі. Згідно з опитуванням Центру Разумкова у вересні

⁵⁶ Біль травми зазвичай є інтенсивним і миттєвим. Він проявляється в момент травматичної події та може бути виражений через фізичні відчуття (наприклад: біль від поранення) або психоемоційні реакції (наприклад: душевний біль через втрату). Біль потребує негайного полегшення і, зазвичай, знижує функціональність людини в конкретний момент, обмежуючи її здатність діяти.

На відміну від болю, досвід травми може тривати протягом тривалого часу, адже через спогади, реакції або навіть нові переживання, які активують старі травми, він залишає слід у свідомості людини. Досвід травми охоплює не тільки фізичні та емоційні аспекти, а й когнітивні (як ми розуміємо та осмислюємо) та соціальні (як ми взаємодіємо з іншими людьми після травми). Досвід травми потребує більш глибоких стратегій подолання, таких як терапія, рефлексія або створення нових значень, що допомагають інтегрувати пережите в життєвий досвід. Водночас досвід травми може призвести до особистісного зростання або змін у світогляді, якщо людина/суспільство проходить через процес осмислення та інтеграції пережитого.

2024 року, довіра до Збройних Сил України (далі – ЗСУ) перебуває на рівні 91,5%⁵⁷. Опитування щодо мілітаризації українського суспільства у березні 2024 року показало, що 64% респондентів позитивно ставляться до збільшення видатків на безпеку⁵⁸. Інше опитування, проведене Lobby X у лютому 2024 року, стосовно ставлення українців до мобілізації, продемонструвало наступні результати серед 36 923 респондентів, які перебувають в Україні:

- 88% вважають важливим робити власний внесок у перемогу;
- 9% вагаються з відповіддю;
- 3% висловлюють негативне ставлення.

Щодо готовності долучитися до війська:

- 45% теоретично готові;
- 25% вважають себе не корисними армії та не готові;
- 11% мають непридатність до служби;
- 19% переконані, що цивільна діяльність є більш ефективною для досягнення перемоги.

Із цих 19% – 78% вважають, що найбільше сприяють перемозі через економічну діяльність, сплату податків та донати⁵⁹. Попри це, у суспільстві посилюється криза через так звані «бусифікації», які викликають негативне та вкрай обурене ставлення. Їх справедливо сприймають як «радянський пережиток»⁶⁰. Хоча Омбудсмен Дмитро Лубінець заявив, що «бусифікація» відходить у минуле, населення продовжує спостерігати такі випадки та ставити питання щодо законності подібних дій⁶¹. Це стає чинником зниження довіри до ЗСУ⁶².

⁵⁷ «Оцінка ситуації в країні та діяльності влади, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, віра в перемогу (вересень 2024 р.)», *Центр Разумкова*, доступ 20 грудня 2024 року, <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-ta-diialnosti-vlady-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-vira-v-peremogu-veresen-2024r>.

⁵⁸ «Чи потрібна мілітаризація українського суспільства: ставлення громадян (березень 2024 р.)», *Центр Разумкова*, доступ 20 грудня 2024 року, <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/chy-potribna-militaryzatsiia-ukrainskogo-suspilstva-stavlennia-gromadian-berezen-2024r>.

⁵⁹ «Результати опитування Lobby X щодо ставлення українців до мобілізації (лютий 2024 р.)», *Lobby X*, доступ 20 грудня 2024 року, <https://mobilization.lobbyx.army/>.

⁶⁰ Бусифікація – іронічний неологізм, який виник під час загальної мобілізації у зв'язку з російським вторгненням і використовується, коли представники територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки насильно завантажують чоловіків призовного віку в автобуси. Михайло Дубинянський, «“Могилізація” VS “Бусифікація”», *Українська правда*, 21 вересня 2024 року, доступ 20 грудня 2024 року, <https://www.pravda.com.ua/articles/2024/09/21/7476081/>.

⁶¹ Тема «бусифікації» залишається чутливою і часто емоційно навантаженою, тому вона вимагає особливої обережності в інтерпретаціях. У статті це явище використовується лише як індикатор суспільного сприйняття та фактор зниження довіри до інституцій і не має на меті надання нормативної оцінки практикам з боку працівників ТЦК та СП чи з боку осіб, доставлених до цього військового органу України.

Алена Шевчук, «“Бусифікація” з боку ТЦК відходить у минуле – омбудсмен», *Кореспондент.net*, 20 грудня 2024 року, доступ 20 грудня 2024 року, <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4741040-busyfikatsiia-z-boku-ttsk-vidkhodyt-u-mynule-ombudsmen>.

З одного боку, існує безпрецедентна довіра до ЗСУ та свідоме ставлення до необхідності супротиву, з іншого — сильне обурення діями окремих представників влади. Як наслідок, формується тотальна недовіра до Верховної Ради України (далі — ВРУ), рівень якої становить 78,5%⁶³. Опитування щодо нового закону про мобілізацію, що набув чинності у травні 2024 року, виявило такі результати⁶⁴:

- 44% вважає, що закон допомагає;
- 40% що не допомагає;
- 16% важко відповісти.

Мінімальна різниця між думками щодо ефективності закону вказує на виправдану недовіру до ВРУ. Адже, окрім ухвалення закону, потрібні інші позитивні стимули для суспільства. Варто зазначити, що рівень довіри до церкви становить 62,5%, тоді як до ВРУ — лише 16%. Як церква може утримати цей рівень довіри та сприяти подоланню тотальної недовіри до ВРУ? Звісно, не варто вважати, що церква має брати на себе обов'язок формування позитивної ідеології щодо ВРУ. Однак зміна рівня довіри до ВРУ повинна мати стратегічний характер. У цьому процесі церква може відігравати роль, не уникаючи взаємодії із суспільством, а свідомо виховуючи його, формуючи нові наративи про лідерство\керівництво. Лише так можна перетворити недовіру на довіру, що в довгостроковій перспективі сприятиме змінам у цій сфері, які у свою чергу позитивно вплинуть на суспільство. Відповідно, причетність спільноти віри до суспільного блага позитивно впливатиме на рівень суспільної довіри. Активна участь у творенні суспільного добра сприятиме формуванню спільного бачення майбутнього, яке об'єднує різні групи навколо спільних цінностей.

Образ «однієї рідної мови», яку почули в день П'ятидесятниці символізує єдність у прагненні створити новий суспільний порядок, заснований на спільній відповідальності. Така перспектива можлива лише за умов:

- Спільнота віри формує нові наративи про лідерство/керівництво, які спонукають до активної участі в суспільних процесах і подолання хибних уявлень про відстороненість чи пасивність.
- Суспільство свідомо інтегрує ці наративи, сприймаючи їх як протизагони тенденціям до маргіналізації, розуміючи, що може бути напруга наративів.
- Держава реагує на потреби суспільства, не підігруючи маргіналізації на «своїх» і «чужих», а натомість створюючи відкритий і вільний простір для формування іншого, більш збалансованого майбутнього.

⁶³ «Оцінка ситуації в країні та діяльності влади, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, віра в перемогу (вересень 2024 р.)», *Центр Разумкова*, доступ 20 грудня 2024 року, <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-ta-diialnosti-vlady-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-vira-v-peremogu-veresen-2024r>.

⁶⁴ Соціологічна група «Рейтинг», опитування, проведене на замовлення Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту, *Ukraine Poll* (27 вересня – 1 жовтня 2024 р.), доступ 20 грудня 2024 року, <https://ratinggroup.ua/research/ukraine/nationwide-survey-of-the-international-republican-institute-iri-october-2024.html>.

Отже, лише синергія зусиль спільноти віри, суспільства та держави може привести до появи нового суспільного порядку, що відповідає викликам сучасності та сприяє інтеграції, а не розділенню, про яке мріє агресор. Так утворюється новий наратив, щодо лідерства\керівництва, які мають відповісти на потреби сьогодення та будувати майбутнє.

Висновки

Стаття була присвячена аналізу ідеї продуктивно-проспективної уяви Поля Рікера та її практичного застосування в українському контексті. Основна увага зосереджена на ролі уяви у формуванні нових наративів, які об'єднують пам'ять, забуття та потенціал уяви для осмислення минулого й створення перспективного майбутнього.

По-перше, здійснено аналіз взаємозв'язку наративу та уяви крізь призму праць історика Гейдена Вайта, мистецтвознавця Артура Данто, історика Лайонела Госсмена, історика Ганса Кельнера та філософа Поля Рікера. Вони показують, як наративи формують історичну пам'ять та відкривають простір для нових інтерпретацій минулого за допомогою уяви. По-друге, коротко розкрито ідею продуктивно-проспективної уяви Поля Рікера як інструмента, що поєднує пам'ять та забуття і здійснює інтерпретацію для формування нового бачення майбутнього. По-третє, прочитання оповіді про день П'ятидесятниці крізь призму продуктивно-проспективної уяви нагадує, що біблійні тексти мають більшу вагу, коли їх сприймають наративно, адже тоді вони здатні проговорити до нас і спробувати формувати новий наратив, що сприяє особистісному, спільнотному та суспільному переосмисленню. По-четверте, визначено ситуаційні можливі тлумачення оповіді про день П'ятидесятниці в контексті сучасних проблем українського суспільства. Продуктивно-проспективна уява допомагає формувати нові суспільні наративи, орієнтовані на єдність, відповідальність та творення спільного майбутнього.

У цьому контексті оповідь про день П'ятидесятниці є унікальним прикладом синтезу пам'яті, забуття та уяви, де історична подія перетворюється на потужний наратив, що вплинув на перших учнів і здатний впливати сьогодні. Запропонована інтерпретація події про день П'ятидесятниці закликає до відмови від хибних суспільних моделей — бажання жити краще, але робити достатньо мало для цього; водночас лише бажання кращого життя не призведе до побудови братерської спільноти, заснованої на єдності та відповідальності. Відмова від цих хибних моделей сприяє подоланню історичної травми, при цьому процес забуття не означає стерти сам досвід, а полягає у відкиданні болючих його аспектів. Однак досвід дає змогу бачити перспективи через уяву задля побудови іншого майбутнього, заснованого на єдності та відповідальності. Роль спільноти віри у суспільних змінах як рушіїв суспільного оновлення: вона покликана формувати нові лідерські/керівні моделі, долати застарілі ієрархічні структури та під-

тримувати професіоналів, які беруть участь у державотворенні. Спільнота віри має почати передусім з себе, щоб намагатися вплинути на суспільство. Допоки в спільноті віри буде присутня думка про незмінне лідерство/керівництво, засноване на одному авторитеті, то чи можемо сподіватися на інакшу ситуацію у державі? Це хибне уявлення: «Хтось має змінитися, але не я». Створення збалансованого суспільного порядку, як спільне розуміння рідної мови, – це спроба подолати хибність суспільного договору про те, що хтось там на горі формує політику, а ми тут не впливаємо на процеси. Український досвід будуть досліджувати ще довго ті, хто займається політикою, але хочеться, щоб їхні дослідження були не про те, як краще маніпулювати населенням, а про те, як балансувати суспільні процеси, зосереджуючи увагу на «проблемних зонах», які призводять суспільство до точки вибуху.

Сьогодні, коли війна в Україні триває, а цей текст дописується під звуки роботи протиповітряної оборони, що полює на «Шахеди», стає ще більш зрозуміло, що потреба в зміні суспільних наративів є гострою, як голка, що безупинно коле. Нам якнайшвидше потрібно знайти всі необхідні інструменти для роботи над майбутнім країни. Одним із таких інструментів є уява, яка дозволяє переосмислювати травматичний досвід війни, уникати зациклення на минулому та відкривати простір для нового майбутнього. Уява має стати основою для зміцнення ідентичності, подолання кризи лідерства/керівництва та спрямувати шлях до формування стійкого суспільства. У ситуації війни та поствоєнного відновлення важливо, щоб уява стала інструментом переосмислення травматичного досвіду, уникання зациклення на минулому та відкриття простору для нового майбутнього. Тому стаття показує, як уява є практичним інструментом для зміни суспільства в умовах воєнних та поствоєнних викликів України.

Список літератури

- Atkinson, William P. *Baptism in the Spirit: Luke-Acts and the Dunn Debate*. Eugene, OR: Wipf & Stock, 2011.
- Barclay, William, and Eugene Nida. *A Translator's Handbook on the Acts of the Apostles*. London: United Bible Societies, 1976.
- Barker, Paull A., hol. red. *Podolannia travmy: hlobal'ni, bibliini ta pastyrs'ki perspektyvy* [Tackling Trauma: Global, Biblical and Pastoral Perspectives]. Pereklad z anhl. D. Morozova. Rivne: PP "Format-A," 2023. [in Ukrainian].
- Beale, G. K., and D. A. Carson, eds. *Commentary on the New Testament Use of the Old Testament*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2007.
- Bruner, Jerome. *Acts of Meaning*. Cambridge: Harvard University Press, 1990.
- “Chy potribna militaryzatsiia ukrains'koho suspil'stva: stavlennia hromadian (berezen' 2024 r.).” *TSentr Razumkova* [“Does Ukrainian Society Need Militarization: Citizens' Attitude

- (March 2024).” *Razumkov Centre*]. Dostup 20 hrudniâ 2024 roku. <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/chy-potribna-militaryzatsiia-ukrainskogo-suspilstva-stavlennia-gromadian-berezen-2024r>.
- Domanska, Ewa. *Encounters: Philosophy of History After Postmodernism*. Charlottesville: University of Virginia Press, 1998.
- Dubynians'kyi, Mykhaïlo. ““Mohylizatsiia” VS ‘Busyfikatsiia’.” *Ukrains'ka pravda* [“‘Forced Burial’ VS ‘Forced Mobilisation’.” *Ukrainian Pravda*], 21 veresniâ 2024. Dostup 20 hrudniâ 2024 roku. <https://www.pravda.com.ua/articles/2024/09/21/7476081/>.
- Dunn, James D. G. *Baptism in the Holy Spirit*. London: SCM Press, 1970.
- Epyshev, A. A. “Bohoslovs'ke znachennia dniâ P'iatydesiatnytsi.” *Khrystyians'ka dumka* [“Theological Meaning of the Pentecost.” *Christian Thought*], vyp. 7, za red. S. L. Flîuhranta, 21–34. Kyïv: Ukrains'ka Îevanhel's'ka Seminariia Bohoslov'ia, 2005. [in Ukrainian].
- Ferguson, Sinclair B. *The Holy Spirit*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1996.
- Horton, Stanley M. *The Book of Acts: The Wind of the Spirit*. Springfield, MO: Life Publishers International, 2001.
- Levi-Stros, Klod. *Pervisne myslennia* [*The Savage Mind*]. Per. z fr. S. Iosypenka. Kyïv: Ukrains'kyi ÎSentr dukhovnoi kul'tury, 2000. [in Ukrainian].
- Malov, O., red. *Liderstvo s'ohodni ta zavtra: rozvytok liderstva u hromadians'komu suspil'stvi* [*Leadership Today and Tomorrow: Development of Leadership in Civil Society*]. Wheaton: Hodos Institute, 2023. [in Ukrainian].
- Negrov, Alexander, Oleksandr Malov, and Dina Polishchuk-Prokopchuk. “Leadership in the Face of Trauma: A Qualitative Study of Forced Ukrainian Christian Migrants.” *Theological Reflections: Eastern European Journal of Theology* 21, no. 2 (2023): 157–180. <https://doi.org/10.29357/2789-1577.2023.21.2.9>.
- Neudorfer, Heinz-Werner. *Bible Commentary: Acts of the Apostles: In 2 Volumes*. Vol. 1. Giessen: Brunnen Verlag, 2005.
- “Ôtsinka sytuatsii v kraïni ta diial'nosti vlady, dovira do sotsial'nykh instytutiv, politykiv, posadovtsiv ta hromads'kykh diiachiv, vira v peremohu (veresen' 2024r.)” *ÎSentr Razumkova* [“Citizens’ Assessment of the Situation in the Country. Trust in Social Institutions, Politicians, Officials and Public Figures. Attitude to Holding National Elections in Ukraine Before the End of the War (September, 2023), *Razumkov Centre*]. Dostup 20 hrudniâ 2024 roku. <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraïni-ta-diialnosti-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-vira-v-peremogu-veresen-2024r>.
- Pokorný, Petr, and Ulrich Heckel. *Introduction to the New Testament: A Survey of History, Literature, and Theology*. Waco, TX: Baylor University Press, 2010.
- “Rezultaty opytuvannia Lobby X shchodo stavlennia Ukraïntsiâ do mobilizatsii (liutyi 2024 r.)” [“The Results of Lobby X Survey Regarding Attitude of Ukrainians Towards Mobilisation (February 2024)”. Lobby X. Dostup 20 hrudniâ 2024 roku. <https://mobilization.lobbyx.army/>.

- Ricoeur, Paul. *Time and Narrative*. Vol. 1. Chicago: University of Chicago Press, 1984.
- Ricoeur, Paul. *Memory, History, Forgetting*. Chicago: University of Chicago Press, 2004.
- Ricoeur, Paul. *Ideolohiia ta utopiia* [Lectures on Ideology and Utopia]. Per. z anhl. Kyïv: DUKh I LITERA, 2005. [in Ukrainian].
- Ricoeur, Paul. *Istoriia ta istyna* [History and Truth]. Per. z fr. V. IĀ. Shovkuna; peredm. ta prym. T. S. Holichenko Kyïv: KM Academia; Pul'sary, 2001. [in Ukrainian].
- Sannykov, S., red. *Slavianskyi bybleïskyi kommentaryi* [Slavic Bible Commentary]. Moskva: EAAA, Bybleïskaia lyha, 2016. [in Ukrainian].
- Searle, Joshua. "Bohoslovs'ke obgruntuvannia ievropeïskoï intehratsiï Ukraïny: dekonstruktsiia mifu pro 'sviatu Rosiiu' ta 'zanepalu IĖvropu'" [A Theological Case for Ukraine's European Integration: Deconstructing the Myth of "Holy Russia" vs. "Decadent Europe"]. *Theological Reflections: Eastern European Journal of Theology* 20, no. 2 (2023): 15–30. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.29357/2789-1577.2022.20.2.1>.
- Shevchuk, Alena. "'Busyfikatsiia' z boku TTŠK vidkhodyt' u mynule – ombudsmen" ["Forced Mobilisation from Regional Recruitment Centers is Coming to the End - Ombudsman Says"]. *Korrespondent.net*, 17 hrudnia 2024. Dostup 20 hrudnia 2024 roku. <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4741040-busyfikatsiia-z-boku-ttsk-vidkhodyt-u-mynule-ombudsmen>.
- Skilen, V. Dzh. *Hromadianstvo: Khrystyians'kyi pohliad* [Citizenship: A Christian Perspective]. Per. z anhl. Kyïv: DUKh I LITERA, 2024. [in Ukrainian].
- Sotsiologichna hrupa "Reïtynh." Opytuvannia, provedene na zamovlennia TŠSentru analizu ta sotsiologichnykh doslidzhen' Mizhnarodnoho respublikans'koho instytutu (27 veresnia – 1 zhovtnia 2024 r.). [Sociological Group "Rating." A National Survey On Behalf of the Center for Insights in Survey Research of the International Republican Institute (September 27 - October 1 2024) Dostup 20 hrudnia 2024 roku. <https://ratinggroup.ua/research/ukraine/nationwide-survey-of-the-international-republican-institute-iri-october-2024.html>.
- Stott, John R. W. *The Message of Acts: The Spirit, the Church & the World*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1990.
- Stousen, Ronal'd. "Realistychna krytyka teorii spravedlyvoi myrotvorchosti." *Khrystyians'ka dumka* ["Realistic Critique of the Just Peacemaking Theory." *Christian Thought*], vyp. 7, za red. D. S. Kondiuka, 113–125. Kyïv: Ukraïns'ka IĖvanhel's'ka Seminaria Bohoslov'ia, 2005. [in Ukrainian].
- Stronstad, Roger. *The Charismatic Theology of St. Luke*. Peabody, MA: Hendrickson Publishers, 1984.
- "Symvoly, podii ta osobystosti, iaki formuiut' natsional'nu pam'iat' pro viïnu z Rosiieïu." *TŠSentr Razumkova* ["Symbols, Events, and Personalities that Form National Memory About the War with Russia." *Razumkov Centre*]. Dostup 20 hrudnia 2024 roku. <https://razumkov.org.ua/images/sociology/20230508/20230508.pdf>.
- "Tvorchist' H. S. Skovorody iak metatekst ukraïns'koï kul'tury. Pam'iaty Myroslava Popovycha." *Materialy XXVI Kharkivs'kykh mizhnarodnykh Skovorodynivs'kykh chytan'*

- [“Works of H. S. Skovoroda as the Metatext of Ukrainian Culture. In Memoriam of Myroslav Popovych.” *Proceedings of XXVI Kharkiv International Skovoroda Consultation*]. Kharkiv, 28–29 veresnia 2018 roku. Kharkiv: Maïdan, 2018. [in Ukrainian].
- Taylor, G. H. “Ricoeur’s Philosophy of Imagination.” *Journal of French Philosophy* 16, no. 1–2 (2006): 93–104.
- White, Hayden. *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1973.
- Wright, N. T. *Acts for Everyone*. London: SPCK, 2008.
- Баркер, Пол А., гол. ред. *Подолання травми: глобальні, біблійні та пастирські перспективи*. Переклад з англ. Д. Морозова. Рівне: ПП «Формат-А», 2023.
- Дубинянський, Михайло. «“Могилізація” VS “Бусифікація”» *Українська правда*, 21 вересня 2024. Доступ 20 грудня 2024 року. <https://www.pravda.com.ua/articles/2024/09/21/7476081/>.
- Епишев, А. А. «Богословське значення дня П’ятидесятниці». *Християнська думка*, вип. 7, за ред. С. Л. Флюгранта, 21–34. Київ: Українська Євангельська Семінарія Богослов’я, 2005.
- Леві-Строс, Клод. *Первісне мислення*. Пер. з фр. С. Йосипенка. Київ: Український Центр духовної культури, 2000.
- Малов, О., ред. *Лідерство сьогодні та завтра: розвиток лідерства у громадянському суспільстві*. Wheaton: Nodos Institute, 2023.
- «Оцінка ситуації в країні та діяльності влади, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, віра в перемогу (вересень 2024р.)». *Центр Разумкова*. Доступ 20 грудня 2024 року. <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-ta-diiialnosti-vlady-dovira-dosotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-vira-v-peremogu-veresen-2024r>.
- Рікер, П. *Ідеологія та утопія*. Пер. з англ. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005.
- Рікер, П. *Історія та істина*, пер. з фр. В. Я. Шовкуна; передм. та прим. Т. С. Голіченко. Київ: КМ Academia; Пульсари, 2001.
- «Результати опитування Lobby X щодо ставлення українців до мобілізації (лютий 2024 р.)» *Lobby X*. Доступ 20 грудня 2024 року. <https://mobilization.lobbyx.army/>.
- Серль, Джошуа. «Богословське обґрунтування європейської інтеграції України: деконструкція міфу про “святую Росію” та “занепаду Європу”». *Богословські роздуми: Східноєвропейський журнал богослов’я* 20, no. 2 (2023): 15–30. Доступ 20 грудня 2024 року. <https://doi.org/10.29357/2789-1577.2022.20.2.1>.
- «Символи, події та особистості, які формують національну пам’ять про війну з Росією». *Центр Разумкова*. Доступ 20 грудня 2024 року. <https://razumkov.org.ua/images/sociology/20230508/20230508.pdf>.
- Скілен, В. Дж. *Громадянство: Християнський погляд*. Пер. з англ. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2024.

- Славянський біблійський коментарий. Головний ред. С. Санников. Москва: ЕААА, Біблійська ліга, 2016.
- Соціологічна група «Рейтинг». Всеукраїнське опитування Міжнародного республіканського інституту (27 вересня – 1 жовтня 2024 р.). *Центр аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту*. Доступ 20 грудня 2024 року. <https://ratinggroup.ua/research/ukraine/nationwide-survey-of-the-international-republican-institute-iri-october-2024.html>.
- Стоусен, Рональд. «Реалістична критика теорії справедливої миротворчості». *Християнська думка*, вип. 7, за ред. Д. С. Кондюка, 113–125. Київ: Українська Євангельська Семінарія Богослов'я, 2005.
- «Творчість Г. С. Сковороди як метатекст української культури. Пам'яті Мирослава Поповича». *Матеріали XXVI Харківських міжнародних Сковородинівських читань* (Харків, 28–29 вересня 2018 року). Харків: Майдан, 2018.
- «Чи потрібна мілітаризація українського суспільства: ставлення громадян (березень 2024 р.)». *Центр Разумкова*. Доступ 20 грудня 2024 року. <https://razumkov.org.ua/napiamky/sotsiologichni-doslidzhennia/chy-potribna-militaryzatsiia-ukrainskogo-susilstva-stavlennia-gromadian-berezen-2024r>.
- Шевчук, Алена. «“Бусифікація” з боку ТЦК відходить у минуле – омбудсмен». *Korrespondent.net*, 17 грудня 2024. Доступ 20 грудня 2024 року. <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4741040-busyfikatsiia-z-boku-ttsk-vidkhodyt-u-mynule-ombudsmen>.

The Narrative of Pentecost as a Guiding Light for Transforming Social Narratives

Eugene UTKIN

Ukrainian Evangelical Theological Seminary, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0009-0004-3161-2955

Abstract: The article explores the event of Pentecost through the hermeneutical approach of Paul Ricoeur, applying the concept of productive-prospective imagination. This idea integrates memory, forgetting, and the creative potential of imagination, enabling the formation of a new vision of reality and the reinterpretation of the past. The author seeks to analyze the relationship between narrative and imagination, demonstrating how they contribute to the creation of essential personal, religious communities, and societal narratives.

Using the story of Pentecost as an example, the article highlights its role as a point of interaction between memory and forgetting, opening a perspective for a new future for the faith community and society. Particular attention is given to the interpretation of the “corrupt generation” as a false narrative and the transition towards a “fellowship” as an alternative model for the future. This transformation is possible only through a conscious approach to leadership and a deep reflection on the traumatic experience of war.

A crucial aspect of this process is the ability to hear one another, symbolized by the phrase “speak in his own language” as a metaphor for unity and mutual understanding. Thus, the story of Pentecost serves as a guide for shaping new societal narratives.

Keywords: narrative, imagination, memory, forgetting, Pentecost, war, leadership, change.

Надійшла до редакції / Received 22.12.2024

Прийнята до публікації / Accepted 15.04.2025